

Петро САБАТ

**ВШАНУВАННЯ МУЧЕНИКІВ УГКЦ,
ПРОГОЛОШЕНИХ БЛАЖЕННИМИ
ПАПОЮ ІВАНОМ ПАВЛОМ ІІ В УКРАЇНІ У 2001 р.**

Вступ

Східна Церква поділяє (ще від VII–VIII ст.¹) всіх святих на лики (розряди) залежно від того, як вони проходили земне життя й досягали вічного блаженства у небі². Серед ликів святих є і святі мученики – ті, які за сповідання Божого Імені та за вірне виконання Христових заповідей віддавали своє життя чи зазнали найжорстокіших терпінь за Христову віру. Слово *мученик* буквально означає свідок (грец. *martis*), але «наголошує не так на самому факті страждань, як на свідченні віри у Христа»³.

Мучеництво за віру в Ісуса Христа було і є найвищим виявом любові до Бога, найшляхетнішою дорогою до святості⁴. Тому не випадково у літургійному році УГКЦ особливе місце серед ликів святих відведено святим мученикам: від убитих Іродом немовлят, первомученика Степана – до тих, хто віддав своє життя, захищаючи

¹ Див. *Великомученик* // <http://uk.wikipedia.org/wiki/Великомученик> (перегляд 25 січня 2015 р.).

² Див. Блаженніший Митрополит Володимир. *Святих Божих, як зірок на небі (Неділя 1-ша після П'ятдесятниці)* // <http://archiv.orthodox.org.ua/page-1049.html> (перегляд 25 січня 2015 р.).

³ *Катехизм УГКЦ «Христос — наша Пасха»*. Львів 2011, п. 317.

⁴ ІІ Ватиканський Собор. *Догматична конституція про Церкву*, п. 42.

святі ікони у VIII-IX ст. у Візантії, та до тих, які у XX ст. в Україні загинули чи зазнавали переслідувань і тортур до кінця свого життя за визнання своєї віри та єдність з Апостольським Престолом.

У цій публікації запропоновано коротку довідку про передумови та перебіг того, як Папа Іван Павло II проголосив блаженними 28 українських мучеників; представлено, як УГКЦ упродовж 2001-2014 рр. їх вшановувала в літургійному році, подано пропозиції щодо їх відповіднішого й торжественнішого визнання та вшанування в УГКЦ.

Передумови та подія проголошення Папою Іваном Павлом II українських мучеників блаженними (27 червня 2001 р.)

24 квітня 2001 р. у присутності Його Святості у Ватикані проголошено декрети мучеництва, героїчних чеснот та чуд 52 слуг Божих. Декрети стосувалися і 28 слуг Божих Української Греко-Католицької Церкви. Одним із декретів стверджено мучеництво 26 кандидатів архиєпархіального процесу, завершеного у Львові 2 березня. Передана звідти документація на кожного з них містила життєпис, відомості про мученицьку смерть, а також богословський аналіз його праць, якщо такі були. Визнано мученицьку смерть 8 єпископів, 14 священників, 3 монахинь і одного мирянина⁵.

8 єпископів, мученицьку смерть яких визнано:

- вл. Григорій (Хомишин), 1867-1945.
- вл. Йосафат (Коциловський), монах ЧСВВ, 1876-1947.
- вл. Микита (Будка), 1877-1949.
- вл. Григорій (Лакота), 1883-1950.
- вл. Миколай (Чарнецький), монах-редемпторист, 1884-1959.
- вл. Симеон (Лукач), 1893-1964.

⁵ Беатифікація слуг Божих 27 червня 2001 р. Короткі біографії. // http://old.ugcc.org.ua/ukr/ugcc_history/martyrs/ (перегляд 25 січня 2015 р.)

- вл. Іван (Слезюк), 1896-1973.
- вл. Василь (Величковський), монах-редемпторист, 1903-1973.

14 священників, мученицьку смерть яких визнано:

- о. Климентій (Шептицький), архимандрит Студійського уставу, 1869-1951.
- о. Микола (Конрад), 1876-1941.
- о. Леонід (Фьодоров), екзарх Студійського уставу, 1879-1935.
- о. Омелян (Ковч), 1884-1944.
- о. Андрій (Іщак), 1887-1941.
- о. ієромонах ЧСВВ, Северіян (Бараник), 1889-1941.
- о. прелат Петро (Вергун), 1890-1957.
- о. ієромонах ЧСВВ, Яким (Сеньківський), 1896-1941.
- о. Микола (Цегельський), 1896-1951.
- о. редемпторист, Іван (Зятик), 1899-1952.
- о. редемпторист, Зиновій (Ковалик), 1903-1941.
- о. ієромонах ЧСВВ, Віталій (Байрак), 1907-1946.
- о. Олексій (Зарицький), 1912-1963.
- о. Роман (Лиско), 1914-1949.

3 сестри, мученицьку смерть яких визнано:

- згромадження Св. Йосифа – с. Олімпія (Ольга Біда), 1903-1952.
- згромадження Св. Йосифа – с. Лаврентія (Левкадія Гарасимів), 1911-1952.
- згромадження сестер Служебниць Непорочної Діви Марії – с. Тарсікія (Ольга Мацьків), 1919-1944.

Також визнано мученицьку смерть дяка Володимира (Прийма), 1906-1941.

Усі ці 26 вірних слуг Божих УГКЦ в час комуністичного переслідування між 1935 і 1973 рр. віддали своє життя за віру Христову і незламну вірність Апостольській Церкві⁶.

⁶ А. Баб'як. *Нові українські мученики ХХ ст.: Сповідники віри* / переклад із фр. мови здійснив о. Августин Баб'як. Рим 2002, с. 109-185.

Водночас, іншим декретом проголошено мучеництво слуги Божого Теодора Ромжі, єпископа Мукачівської єпархії УГКЦ, 1911-1947. Ще іншим – визнано дійсність чуда, яке сталося за заступництвом преп. сестри Йосафати Гордашевської, співзасновниці згромадження Сестер Служebниць Непорочної Діви Марії, 1869-1919.

Відтак, під час пастирського візиту в Україну Святіший Отець 27 червня 2001 р. на полі львівського іподрому під час Божественної Літургії у візантійсько-слов'янському обряді проголосив блаженними (тобто, у східному розумінні – святими) 28 українських мучеників і вірних слуг Божих УГКЦ.

Тоді вперше чин беатифікації за латинським обрядом звершено на українській землі, як і вперше – в контексті східної Літургії⁷.

До гідності блаженних (тобто святих) піднесено мучеників УГКЦ спеціальною формуюю беатифікації:

Нашою апостольською владою ми дозволяємо, щоб відтепер і надалі всесесних Слуг Божих величати блаженними і щоб їхні свята (празники) святкували кожного року у місцях і відповідно до чину⁸.

При беатифікації Святіший Отець наголосив на значенні жертви цих мучеників:

Як пшеничне зерно, падаючи в землю, вмирає, щоб дати життя рясному колосю, так і вони пожертвували своїм життям, щоб Божа нива родила і приносила новий і щедріший врожай⁹.

До гідності блаженних Вселенська Церква руками Папи Івана Павла II піднесла українських мучеників як взірців святості, як небесних приятелів Господніх – скромні постаті людей, які ще вчора в українських селах та містах мужньо боролися з кривдою,

⁷ Хроніка візиту на Україну Святішого Отця Івана Павла II 23 – 27 червня 2001 р. // <http://www.r.r.lviv.ua/news/n135/> (перегляд 21 січня 2015 р.).

⁸ Ваханг Кіпіані. *Візит Понтифіка. Вік мучеників*. (“Свобода” (Нью-Джерсі, 2001 р.)) // <http://www.kipiani.org/plain.cgi?96> (перегляд 20 січня 2015 р.).

⁹ Хроніка візиту на Україну Святішого Отця Івана Павла II.

несправедливістю, власною недосконалістю та щоденною житейською печаллю¹⁰.

В УГКЦ постановили вшановувати пам'ять цих мучеників і вірних слуг Божих протягом трьох днів літургійного року. Святкувати спомин свщмч. еп. Миколая Чарнецького та 24-ох співмучеників і свщмч. Омеляна Ковча призначено на 27 червня за юліанським календарем (14 червня за григоріанським), свщмч. еп. Теодора Ромжі – на 1 листопада (19 жовтня), а преп. сестри Йосафати Гордашевської – на 20 листопада (7 листопада)¹¹.

Вшанування мучеників, проголошених блаженними 27 червня 2001 р., в УГКЦ упродовж 2001-2014 рр.

У 2001-2014 рр. Синод єпископів і духовенство УГКЦ намагалися донести вірним відомості про 28-ох українських мучеників і належно їх вшановувати в літургійному році.

Невдовзі після події проголошення 28-ми мучеників блаженними, Синод єпископів УГКЦ (1–5 липня 2001 р., Львів) постановляє: «Внести в програму катехизації нових мучеників та блаженних УГКЦ»¹².

Для використання спадщини мучеників УГКЦ, скріплення віри і збагачення духовного життя вірних Синод Єпископів УГКЦ (7-12 липня 2002 р., Київ) постановляє:

- а) більш широко практикувати моління та богослужіння до наших мучеників;
- б) забезпечити, щоб усі видавці церковних календарів включали імена і дати новопроголошених блаженних нашої Церкви;

¹⁰ *Церква мучеників* / упор. Олег Турій. Інститут історії Церкви та Катехитично-Педагогічний інститут Львівської Богословської Академії. Львів: Свічадо 2002, с. 4.

¹¹ Хроніка візиту на Україну Святішого Отця Івана Павла II.

¹² Див. Постанови Синоду Єпископів УГКЦ, що проходив у Львові 1–5 липня 2001 р. // <http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2001/> (перегляд 5 січня 2015 р.).

- в) проводити конференції, студійні дні та іншого роду духовні зустрічі, які давали б нашим вірним можливість глибше пізнати наших мучеників;
- г) користуватись і поширювати вже існуючу літературу, листівки, брошури, відеокасети про наших мучеників та популяризувати їх духовний подвиг і поза межами нашої Церкви на доказ її живучості;
- г) у випадках, де це можливо, перенести мощі мучеників до храмів, з метою полегшення вірним доступу до їх почитання;
- д) заохочувати вірних звертатись до Бога у різних своїх потребах через заступництво наших мучеників;
- е) у семінаріях, новіціятах та інших домах формації, ставити у приклад наших блаженних для утвердження кандидатів у духовному покликанні, а в усіх видах виховної праці з молоддю ставити їх як приклад християнського життя;
- е) звертатись до Бога у своїх потребах через заступництво Слуги Божого Митрополита Андрея та заохочувати вірних до ревної молитви за його прославу;
- ж) доручити Літургійній і Богословській синодальним комісіям перевірити існуючі тексти богослужб новомучеників¹³.

Щоб підкреслити гідність душпастирського служіння свящ. Омеляна Ковча¹⁴, Патріарший Синод Єпископів УГКЦ (2-9 вересня 2008 р., Львів-Брюховичі), постановляє: «Проголосити бл. священномученика Омеляна Ковча покровителем душпастирів Української Греко-Католицької Церкви». На прохання українських греко-католицьких єпископів Канади, Синод також постановляє:

¹³ Див. Постанови Синоду Єпископів УГКЦ, що відбувся у м. Київ у днях від 7-12 липня 2002 р. Б // <http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2002/> (перегляд 5 січня 2015 р.).

¹⁴ Ще 9 вересня 1999 р. Єврейська рада України надала о. О. Ковчу звання «Праведник України». Див: В. Білас. *Омелян Ковч - священник концтабору Майданек* // <http://www.istpravda.com.ua/columns/2010/12/21/10204/> (перегляд 15 січня 2015 р.).

«Провести Патріарший Синод 2012 р. в Канаді з нагоди 100-ліття прибуття туди першого єпископа бл. свщмч. Микити Будки»¹⁵.

24 квітня 2009 р. в Києві на місці будівництва Патріаршого центру УГКЦ її Предстоятель Блаженніший Любомир Гузар урочисто проголошує свщмч. Омеляна Ковча покровителем душпастирів УГКЦ та звершує освячення його ікони¹⁶. Тоді ж уперше вручено відзнаку ім. бл. свщмч. Омеляна Ковча¹⁷.

У січні 2009 р., напередодні 8-ї річниці проголошення блаженними українських мучеників, Стрийська єпархія УГКЦ видає змінні тексти богослужінь Вечірні та Утрені на їх прославу. Ініціював написання цих текстів протосинкел єпархії о. Тарас Пошивак, а богословсько-літургійну редакцію виконала Патріарша Літургійна комісія УГКЦ. У цих текстах, опрацьованих на основі життєпису святих і Міней, є розподіл святих за чинами великомучеників, мучеників та ісповідників¹⁸. 20 лютого 2009 р. у тій же єпархії представлено молебень до 28-ми блаженних УГКЦ¹⁹, опрацьований і виданий тодішнім канцлером і головою єпархіяльної

¹⁵ Див. Постанови Патріаршого Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що відбувся у Львові-Брюховичах, від 2 до 9 вересня 2008 р. Б // <http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/resolution/resolution1/2008/> (перегляд 5 січня 2015 р.).

¹⁶ Священномученик Омелян Ковч – покровитель священників УГКЦ // <http://diocese.ko.if.ua/se/sites/ep/14432/> (перегляд 15 січня 2015 р.).

¹⁷ Відзнакою ім. Бл. свщмч. Омеляна Ковча нагороджують осіб чи організації незалежно від національної, конфесійної та світоглядної приналежності, які проявили себе в єкуменічному та міжрелігійному діалозі, міжнаціональному поєднанні, соціально-харитативній діяльності, героїчних вчинках, послідовності, жертвності і гуманізмі.

¹⁸ На Львівщині єпархія УГКЦ опублікувала в Інтернеті богослужбові тексти-стихири // http://zaxid.net/news/showNews.do?na_lvivshhini_yeparhiya_ugkts_opublikovala_v_interneti_bogosluzhbovi_tekstistihiri&objectId=1055786 (перегляд 15 січня 2015 р.).

¹⁹ У Стрию презентували Молебень до блаженних новомучеників УГКЦ // http://news.ugcc.ua/news/u_striyu_prezentovali_moleben_do_blazhennih_novomuchenik%d1%96v_ugkts_55786.html (перегляд 15 січня 2015 р.).

літургійної групи о. Тарасом Пошиваком²⁰. За словами покійного владыки епархії, Юліана (Гбура, 1942-2011), «Молебень до новітніх греко-католицьких мучеників разом із богослужіннями Вечірні та Утрени творять літургійну спадщину цілої Церкви, яка не тільки є пам'яттю про них, а й водночас і благословенням для нас»²¹.

2 травня 2009 р. у Львові на честь блаженних мучеників УГКЦ освячено Церкву, збудовану Українським Католицьким Університетом²². З тієї нагоди написано змінні тексти богослужінь Вечірні та Утрени 28-ми мученикам²³, а пізніше і молебень²⁴, і ними досі користуються у богослужінні в храмі 27 червня (автор – Андрій Шкраб'юк). Окрім згаданих богослужбових текстів (публічних і приватних) без офіційного підтвердження УГКЦ, написано й інші молитви, акафісти та молебні до окремих мучеників, проголошених блаженними, деякі з них підтверджені місцевими єпископами.

11 травня 2012 р. у Перемишлянах на Львівщині відкрито пам'ятник свщмч. Омеляну Ковчу (чин освячення звершив Предстоятель УГКЦ Блаженніший Святослав Шевчук²⁵).

З нагоди 100-ліття прибуття в Канаду першого єпископа Микити Будки Синод єпископів УГКЦ (9-15 вересня 2012 р., Вінніпег, Канада) постановляє:

²⁰ У молебні згадуються імена всіх 28 мучеників УГКЦ, проголошених блаженними Папою Іваном Павлом II, 27 червня 2001 року. За чином вони поділяються на великомучеників, мучеників та ісповідників. Молитва даного молебня укладена була на основі проповіді світлої пам'яті Папи Івана Павла II, виголошеної у Львові, 27 червня 2001 року.

²¹ У Стрию презентували Молебень до блаженних новомучеників УГКЦ.

²² У Львові освячено студентську церкву – перший об'єкт майбутнього університетського містечка УКУ // <http://ucu.edu.ua/news/1174/> (перегляд 15 січня 2015 р.).

²³ А. Шкраб'юк. *Служба 28 слуг Божих, блаженних мучеників Української Греко-Католицької Церкви*. Львів 2009.

²⁴ А. Шкраб'юк. *Молебен блаженним мученикам Української Греко-Католицької Церкви*. Львів 2009.

²⁵ На Львівщині відкрили пам'ятник священику УГКЦ, що загинув у концтаборі «Майданек» // <http://tyzhden.ua/News/49931> (перегляд 10 січня 2015 р.).

- А. Проголосити блаженного мученика Володимира Прийму Покровителем мирян УГКЦ.
- Б. Розвивати почитання мирян-мучеників Української Церкви (святих страсотерпців Бориса і Гліба, пратулинських мучеників, бл. Володимира Прийми) через організацію паломництв, відправи присвячених їм богослужінь, катехитичне навчання, друковані та інші видання²⁶.

26 червня 2013 р. предстоятель УГКЦ на всеукраїнській прощі до с. Страдч проголошує мученика Володимира Прийму покровителем мирян УГКЦ²⁷.

Через відсутність конкретних літургійних приписів щодо святкового поминання проголошених блаженними (святими) мучеників в УГКЦ, Синод єпископів УГКЦ (11-17 серпня 2013 р.) постановляє:

Доручити Патріаршій літургійній комісії УГКЦ запропонувати офіційну назву та літургійний статус святкового дня поминання новомучеників УГКЦ, згідно з літургійними приписами; укласти і представити на затвердження службу новомученикам УГКЦ; опрацювати питання визначення днів літургійного календаря для поминання поодиноких блаженних новомучеників УГКЦ²⁸.

Для вшанування нещодавно проголошених святих УГКЦ свої твори представили іконописці. Так у 2001 р. з'явилася ікона, написана Романом Василюком²⁹, з ликами 25-ти мучеників (без свщ. Леоніда Фьодорова, свщ. Теодора Ромжі та преп. Йосафати

²⁶ Див. Постанови Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що відбувався у Вінніпезі (Канада), 9–15 вересня 2012 р. Б. // http://www.ugcc.lviv.ua/users/files/archeparchy_news/Veresen_.pdf (перегляд 15 січня 2015 р.).

²⁷ Блаженний Володимир Прийма офіційно став покровителем мирян УГКЦ // http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_ceremonies/52766/ (перегляд 15 січня 2015 р.).

²⁸ Див. Постанови Синоду єпископів УГКЦ, що відбувався у Києві 11-17 серпня 2013 р. Б. // http://news.ugcc.ua/news/postanovi_sinodu_yepiskop%D1%96v_ukrainskoi_grekokatolitskoi_tserkvi_2013_roku_67205.html (перегляд 15 січня 2015 р.).

²⁹ Р. Василюк. Іконопис // http://www.vasylyk.in.ua/index.php/foto_uk.html (перегляд 5 січня 2015 р.).

Гордашевської). Зараз вона у храмі Львівської Духовної Семінарії Св. Духа, а її фотографія є у Катехизмі УГКЦ *Христос – наша Пасха*³⁰. Крім цієї, написано й інші ікони святих УГКЦ, а чин їх освячення звершив Папа Іван Павло II під час візиту в Україну. У 2002 р. написала ікону українським святим УГКЦ XX ст. іконописця Іванка Крип'якевич-Димид. Ця ікона з ликами 27-ми мучеників розміщена в кафедральному Соборі св. Юра у Львові³¹. В 2002 р. також з'явилася ікона українським святим УГКЦ XX ст. “Мученики”, виконана іконописцем Андрієм Дем'янчуком³², з ликами 26-ти мучеників. За всі ці роки в УГКЦ написано ікони кожному із 28-ми мучеників УГКЦ, проголошених блаженними.

Для вшанування 28-ми мучеників УГКЦ їх поминання (згадування) включено в церковні календарі. Важливо зауважити, що спершу в календарях УГКЦ *27-го червня було таке поминання*: Блаж. свщмч. Єп. Миколая (Чарнецького), Омеляна (Ковча) та інших.; св. прор. Єлисея., св. Методія, патр. Царгородського. *1 листопада – таке поминання*: Блаж. свщмч. Теодора (Ромжі); прор. Йоїла; св. муч. Уара; прп. Йоана Рильського, *а 20 листопада – таке*: Блаж. прп. Йосафати (Гордашевської); свв. тридцяти мучч., що в Мелітині³³. В останні приблизно 5 років, попри відсутність в УГКЦ офіційної назви святкування 27 червня пам'яті 26-ти мучеників, в календарі УГКЦ *на цей день вказано вже таке поминання*: Свщмч. Миколая Чарнецького і 24-х укр. мучч.; муч. Омеляна Ковча; прор. Єлисея; св. Методія, патр. Царгород. *На 1 листопада – таке поминання*: Свщмч. Теодора Ромжі; прор. Йоїла; муч. Уара, *а на 20 листопада – таке*: Преп. Йосафати Гордашевської; 33-х мучч.,

³⁰ Див. Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», с. 184.

³¹ І. Крип'якевич-Димид. *Ікона новомучеників* // http://old.ugcc.org.ua/ukr/church_in_action/sobor/previous/3rd/martyrs/ (перегляд 5 січня 2015 р.).

³² Вони прокладали шлях до Незалежності // <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/voni-prokladali-shlyah-do-nezalezhnosti> (перегляд 25 січня 2015 р.).

³³ Церковний календар – 2003 // <http://www.ugcc.org.ua/calendar/2003> (перегляд 15 квітня 2010 р.).

що в Мелітині³⁴. Отже, титул *блаженний* уже зник перед іменами священномучеників як новий і незрозумілий для вжитку в церковних календарях УГКЦ.

В останні роки вшановувати цих мучеників ХХ ст. і поширювати відомості про них в УГКЦ почали також через щорічні прощі до м. Перемишляни та до місць зберігання мощей мучеників, через проведення футбольних чемпіонатів за Кубок блаженних (ново)мучеників³⁵, заснування парафій на честь Новомучеників УГКЦ (наприклад, у Тернополі³⁶) та інші заходи. Особливим кроком у вшануванні мучеників УГКЦ стало проголошення деяких із них покровителями епархій. Так, наприклад, покровителями Стрийської епархії УГКЦ є: свщмчч. Петро Вергун, Омелян Ковч, Андрій Іщак, Роман Лиско, Олексій Зарицький, преподобномучениця Тарсикія Мацьків і Лаврентія Гарасимів³⁷.

Пропозиції щодо вшанування в УГКЦ мучеників, проголошених блаженними Папою Іваном Павлом II 27 червня 2001 р.

Говорячи про вшанування проголошених блаженними 28-ми українських мучеників, найперше варто зауважити, що для їхнього літургійного почитання не приписано літургійних обмежень, на

³⁴ Церковний календар – 2015 // <http://news.ugcc.ua/calendar/2015> (перегляд 5 січня 2015 р.).

³⁵ У Львові стартував міжсемінарійний футбольний чемпіонат на Кубок блаженних новомучеників УГКЦ // http://www.ugcc.lviv.ua/actual/news/362-U_Lvovi_startuvav_mizhseminarijni.html (перегляд 5 січня 2015 р.).

³⁶ Нині храм новомучеників українського народу в Тернополі відзначає 3-річчя // <http://doba.te.ua/novyny/nyni-hram-novomucheniv-ukrajinsko-honardu-v-ternopoli-vidznachaje-3-richchya.html> (перегляд 5 січня 2015 р.); Вечорниці на парафії Новомучеників УГКЦ // <http://tvds.org.ua/materialy/arhiv/news/338-vechornitsi-na-parafii-novomucheniv-uhkts.html> (перегляд 5 січня 2015 р.).

³⁷ Покровителі епархії // <http://www.stryi.clcd.ru/protectors.html> (перегляд 25 січня 2015 р.).

відміну від того, як це є із почитаннями блаженних в Римо-Католицькій Церкві (РКЦ)³⁸. Їхнє літургійне вшанування передбачено в усіх єпархіях УГКЦ в Україні та поза її межами. Всі літургійні рішення щодо них належать компетенції єпархії УГКЦ без потреби звертання до Рима. Крім того, всі літургійні рішення щодо блаженномучеників є загальноновизнані, і їх ніхто й до сьогодні не оскаржував³⁹.

Потрібно також зазначити, що статус прославлених нових мучеників УГКЦ літургійно та канонічно відповідає статусові канонізованих святих у РКЦ. Тому логічно, второпно і правильно було б для УГКЦ відмовитись від титулу *блаженний* не тільки в календарях УГКЦ, а й у всіх офіційних документах, взявши до уваги також, що термін *блаженний* є штучним і латинським, а також і те, що для східної традиції блаженні, яких такими проголосив Папа Іван Павло II, уже є святими.

Можливо, варто відмовитись і від новітнього титулу *новомученик(-и)* і просто вживати титул, ім'я та прізвище проголошеного святого, як наприклад: Священномученик Теодор Ромжа. Всіх проголошених блаженними 27 червня 2001 р. єпископів і священників УГКЦ можна було б титулувати священномучениками (вл. Василя Величковського можна як виняток зарахувати до ісповідників); 3-х новопроголошених сестер (Олімпію Біду, Лаврентію Гарасимів і Тарсікію Мацьків) – титулувати *преподобномученицями*, сестру Йосафату Гордашевську – *преподобною*, а дяка Володимира Прийму – *мучеником*. Для всіх разом на 27 червня, можливо, було б доречно встановити полієлейне свято, наприклад, під назвою «Собор 28-ми українських святих ХХ ст.», а кожному зокрема – встановити поминання у календарі згідно з днем їхньої смерті (чи віднайдення мощей або дня їхнього покровителя), як це вже є щодо свщмч. Теодора Ромжі та преп. Йосафати Гордашевської, а також написати

³⁸ М. Петрович. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації? // *Богословія* 69 (2005), кн. 1-4, с. 111.

³⁹ М. Петрович. Чи потрібний для УГКЦ процес беатифікації?, с. 111.

і видати для всіх них відповідні літургійні тексти, а їх імена внести у синодик⁴⁰. На території, де їх визнано покровителями (тобто де вони народилися чи працювали), їх навіть можна було б вшановувати як поліелейних святих, тоді як на всій іншій – як звичайних святих.

Відмінності між культами святих і блаженних

Важливо зауважити, що Східні Католицькі Церкви не виробили відповідного процесу щодо проголошення святих у своїх Церквах і приймають проголошення святого від РКЦ. Не винятком є і УГКЦ, для якої РКЦ спершу проголошує відповідну особу блаженною, а згодом може проголосити і святою, як це було, наприклад, із свщмч. Йосафатом Кунцевичем. Вартує уваги і те, що римо-католицьке розрізнення святих і блаженних (*sancti* і *beati*) спричиняє і розбіжності в їхньому культі. Культ святих визнають усі члени Церкви, до святих звертаються в публічних молитвах у всій Католицькій Церкві, щоб ті перед Богом клопотали за людей. У їхню пам'ять освячують храми, пам'ять кожного з них Церква святкує один чи кілька разів на рік, на їхню честь пишуть ікони і зображують їх з німбами, їхні моці виставляють у храмах для почитання вірними. Культ блаженних є обмеженішим: по-перше, його призначають не для цілої Церкви, а лише в дозволених межах⁴¹, по-друге, потрібен дозвіл Папи на публічну молитву до блаженних, на освячення престолів на їхню честь і на виставлення зображень і реліквій блаженних для почитання.

У Східній Церкві культу блаженних немає, а в культі святих розрізняють святих загальних і місцевих. Розряд загальних

⁴⁰ Під синодиком чи поминальником розуміється синодик литійний, в якому в давні часи та і в наш час, на литіях святкових, в молитві: “Спаси, Боже, людей твоїх...”, згадуються святі.

⁴¹ Е. Голубинский. *История канонизации святых в Русской Церкви*. Москва 1998, с. 11.

святих складається із загальних для всіх помісних церков Сходу і загальних для кожної з них зокрема. Сам культ святого полягає в тому, що в честь святого звершують служби (щорічно), пишуть ікони, освячують престоли і храми, а мощі виставляють для почитання. Культ місцевих святих обмежений територіально, а змістовно не відрізняється від культу загальних святих⁴².

УГКЦ, можливо, ще не усвідомила, як має відбуватися проголошення святих. Ознакою цього можна вважати прийняття нею римо-католицького порядку, тобто коли когось спершу проголошують блаженним, і лише потім, можливо, проголосять святим. На римо-католицький лад створено Постуляційний центр беатифікації і канонізації святих УГКЦ, та й сама підготовка канонізації тих, кого вже проголошено блаженними, як наприклад, уже визнаного в УГКЦ блаженним Миколая Чарнецького, може бути ознакою неправильно вибраного курсу⁴³. Класифікація Теодосія Печерського як беатифікованого, але з титулом *sanctus* (святий) у *Martyrologium Romanum* (Ватикан 2001) є найновішим підтвердженням розуміння Ватиканом того, що УГКЦ як Київська Церква мала свій процес проголошення святих і може його знову мати⁴⁴.

Як УГКЦ далі працювати в цьому напрямку? По-перше, можна змінити назву Постуляційного центру беатифікації і канонізації святих УГКЦ на Постуляційний центр проголошення святих УГКЦ, а також виробити процедуру проголошення святих в УГКЦ на основі тієї, яку було втрачено, забуто чи відкинено, а саме: щоб предстоятель Церкви (можливо, навіть разом із Синодом єпископів) проголошував святих, загальних для цілої Церкви, як це робив колись митрополит Київський (перед поділом Київської

⁴² Е. Голубинский. *История канонизации святых в Русской Церкви*, с. 261-263, 293.

⁴³ К Лабінська. *Українська Греко-Католицька Церква готується до прослави нових блаженних* // <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/kaleidoscope/52892/> (перегляд 25 січня 2015 р.)

⁴⁴ *Martyrologium Romanum* (2001), с. 254.

Церкви у 1448 (1458) р. як приклад маємо Теодосія Печерського, якого в 1108 р. проголосив святим митрополит Никифор⁴⁵). Єпископ, порадившись із своїм митрополитом (а той – із предстоятелем Церкви) проголошував би святих місцевого значення, а потім предстоятель Церкви просто сповіщав би Апостольський Престіл про нові проголошення святих (загальних чи місцевих). Це могло б стати нагодою більше стерджувати про самоправність і помісність УГКЦ та показало б вихід УГКЦ зі статусу локальної частини РКЦ. Повернення до практики, яка існувала в Київській Церкві перед Берестейською унією 1596 р. та досі існує в Україні в некатолицьких Церквах (тобто коли канонізація як прославлення має лише один ступінь, але може бути місцевою або загальноцерковною), сприяло б і уникненню дорікань та закидів в бік УГКЦ щодо латинізації.

Висновок

Під час пастирського візиту в Україну Святіший Отець Іван Павло II 27 червня 2001 р. на львівському іподромі під час Божественної Літургії у візантійсько-слов'янському обряді проголосив блаженними (тобто святими, згідно зі східним розумінням), 28 мучеників і вірних слуг Божих УГКЦ. Всі вони в ХХ ст. віддали своє життя за віру Христову і незламну вірність Апостольській Церкві⁴⁶.

Чин беатифікації за латинським обрядом був звершений у контексті східної Літургії вперше, й уперше в історії відбувався на українській землі⁴⁷.

Синод єпископів УГКЦ і духовенство робили спроби донести вірним відомості про проголошених блаженними українських мучеників і належно їх вшановувати в літургійному році. На їхню

⁴⁵ Е. Голубинский. *История канонизации святых в Русской Церкви*, с. 51.

⁴⁶ А. Баб'як. *Нові українські мученики ХХ ст.: Сповідники віри*, с. 109-185.

⁴⁷ Хроніка візиту на Україну Святішого Отця Івана Павла II.

честь досі не створено офіційних літургійних текстів, а в літургійному календарі не визначено днів для поминання окремих блаженних. Ці два виклики стоять перед УГКЦ ще з серпня 2013 р., коли Синод УГКЦ попросив Патріаршу Літургійну комісію УГКЦ подбати про це⁴⁸.

Загалом, у справі прослави та почитання святих УГКЦ, можливо, потребує повернутися до практики, яка була перед Берестейською унією 1596 р. та досі існує в Україні в некатолицьких Церквах, згідно з якою прославлення (канонізація) є одноступеневе, але має або регіональне, або загальноцерковне поширення. Це також дещо допомагало б УГКЦ уникати дорікань та закидів в латинізації та сприяло б екуменічному діалогові між православними Церквами в Україні.

Повертаючись до давньої практики прославлення (канонізації), яку в УГКЦ було втрачено, відкинено чи забуто, але яка досі існує в Україні в некатолицьких православних Церквах, УГКЦ найперше потрібно:

- 1) відмовитись від титулу *блаженний* не лише в календарях УГКЦ, а й у всіх офіційних документах, взявши до уваги, що термін *блаженний* є штучним і латинським, а також що для східної традиції блаженні, яких такими проголосив Папа Іван Павло II, уже є святими;
- 2) відмовитися від новітнього титулу *новомученик(-и)*, а просто вживати титул, ім'я (та прізвище) святого, як наприклад: священномученик Григорій (Хомишин);
- 3) єпископів і священників, проголошених 27 червня 2001 р. блаженними, титулувати священномучениками (винятком із може бути вл. Василь Величковський, якого можна зарахувати до ісповідників), сестер Олімпію Бїду, Лаврентію Гарасимів та Тарсікію Мацьків – *преподобномученицями*, сестру Йосафату Гордашевську – *преподобною*, а дяка Володимира Прийму – *мучеником*.

⁴⁸ Див. Постанови Синоду єпископів УГКЦ, що відбувався у Києві 11-17 серпня 2013 р. Б.

Зміни в літургійній практиці УГКЦ, які відбулися в XVII – поч. XX ст., у т. ч. щодо прославлення (канонізації) святих, були наслідком впливу із Заходу – впливу прямого чи опосередкованого, позитивного чи негативного. Це не дивно, адже українському греко-католицькому літургійному богослов'ю було офіційно дозволено існувати й розвиватися щойно із II Ватиканським Собором (1962-1965). Літургійні принципи і норми, які безпосередньо стосуються Східних Церков, можна віднайти в соборних документах II Ватиканського Собору: *Світло народів (Lumen Gentium)*⁴⁹, *Відновлення єдності (Unitatis Redintegratio)*⁵⁰ і перш за все у декреті про Східні Католицькі Церкви (*Orientalium Ecclesiarum*)⁵¹.

У наш час УГКЦ має реальну нагоду втілити в життя геніальну ідею, якою керувалися архітектори Берестейської унії 1596 р.⁵², а саме що різні Церкви можуть бути в єдності з Апостольським Престолом та співіснувати разом, зберігаючи при цьому свою автентичну літургійну, духовну та богословську традицію.

Анотація

У цій публікації запропоновано коротку історичну довідку про передумови та подію проголошення блаженними 28-ми мучеників УГКЦ (проголосив Папа Іван Павло II в Україні у 2001 р.);

⁴⁹ II Ватиканський Собор. *Constitutio Dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21 nov. 1964) // *Acta Apostolicae Sedis* 57 (1965), с. 5-75. (Цит. за: Вселенський Собор - Ватиканський II. *Догматична Конституція про Церкву*. Рим 1965, п. 23).

⁵⁰ II Ватиканський Собор. *Decretum de Oecumenismo Unitatis redintegratio* (21 nov. 1964) // *Acta Apostolicae Sedis*, с. 90-112. (Цит. за: Вселенський Собор - Ватиканський II. *Декрет про Відновлення єдності*, п. 14-17).

⁵¹ II Ватиканський Собор. *Decretum de Ecclesiis Orientalibus Catholicis Orientalium Ecclesiarum* (21 nov. 1964) // *Acta Apostolicae Sedis*, с. 76-89.

⁵² *Див.* Артикули Берестейської унії (Б. Гудзяк. *Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії*. Львів 2000, с. 331-337).

представлено перебіг їх вшанування в літургійному році УГКЦ у 2001-2014 рр. і подано пропозиції, як їх торжественніше та відповідніше вшановувати в УГКЦ.

Petro SABAT

**On the Honouring the UGCC Martyrs Proclaimed Blessed
by Pope John Paul II in Ukraine, 2001**

The focus of this article is the course honoring the martyrs of the UGCC in the liturgical year during 2001-2014. The event of their proclamation as blessed (proclaimed by Pope John Paul II in Ukraine, 2001) and its preconditions are also briefly described, and some suggestions towards a more appropriate and celebratory honouring of the martyrs of the UGCC are made.